

4875 SAYILI DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KANUNU İLE YABANCI YATIRIMLARA GETİRİLEN YENİ DÜZENLEME

ERKAN YETKİNER
E. Baş Hesap Uzmanı, YMM

17.06.2003 tarihli Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe giren 05.06.2003 tarih ve 4875 sayılı *Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu* ile 18.01.1954'ten bugüne kadar uygulanmakta olan 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlükten kaldırmıştır. Söz konusu yeni düzenlemeden önce Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden Yabancı sermaye, 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı ve ve Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı Hakkında Tebliğ hükümlerine tabi bulunmakta idi.

Türkiye'ye gelen yabancı sermaye tutarının diğer gelişmekte olan ülkelere oranla az miktarda olması hükümetleri bu konuda çalışmalar yapmaya zorlamaktadır. Bu çalışmalar sonucunda yabancı sermayenin önündeki en büyük engelin bürokratik engeller olduğu sonucuna varılmakta ve bu konuda yeni yasal düzenlemelere gerek duyulmaktadır. Bu çerçevede 6224 sayılı kanun ile bu kanuna göre çıkarılan çerçeve kararları ve tebliğler yürürlükten kaldırılarak 4875 sayılı kanun ile yabancı sermaye hususunda yeni yasal düzenleme yapılmıştır.

4875 sayılı kanunun ile yabancı sermaye kanununda önemli değişiklikler yapılmıştır. 6224 sayılı kanun 14 maddeden oluşurken 4875 sayılı kanun ise toplam 7 maddeden oluşmaktadır. Kanunun geçici 1. maddesine göre, kanunun uygulanmasını göstermek üzere hazırlanacak yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, mevcut kararname, tebliğ ve genelgelerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunacaktır. 4875 sayılı kanunun ile yabancı sermaye kanununda yapılan değişiklikler kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1- Yabancı Sermaye İle İlgili Olarak Hazine Müsteşarlığı Tek Yetkili Mercii Olarak Tayin Edilmiştir.

6224 sayılı kanun ile yabancı sermaye ile yetkili kılınan Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi 4875 sayılı kanun ile kaldırılmıştır. Söz konusu komitede Merkez bankası, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları temsilcileri bulunmaktadır. Yeni düzenleme ile yabancı sermaye konusunda Hazine Müsteşarlığı tek yetkili kurum olmaktadır.

Bu çerçevede 4875 sayılı kanunun 4. maddesine göre, Müsteşarlık; kalkınma plân ve yıllık program hedeflerini, ülkenin genel ekonomik durumunu, dünyadaki yatırım eğilimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim meslek kuruluşlarının görüşlerini dikkate alarak, doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin politikaların genel çerçevesini belirlemeye, bu amaçla diğer kuruluşların faaliyetlerine katılmaya yetkilidir. Doğrudan yabancı yatırımları ilgilendiren mevzuatta yapılacak değişiklik ve yeni mevzuat tasarımları hakkında Müsteşarlığın uygun görüşü alınacaktır.

2- Yabancı Yatırımcı Türkiye'de Faaliyette Bulunan ve Ülke Çapında Tekel Olan Bir Kuruluşun Çoğunluk Hissesine Sahip Olabilecektir.

Kaldırılan 6224 sayılı kanunun mevzuunun düzenlendiği 1. maddesinde, "Türkiye'ye ithal edilecek yabancı sermaye ülke çapında tekel teşkil edecek faaliyetlerde bulunan kuruluşlarda çoğunluk hissesine sahip olamaz." hükmü bulunmakta idi. Ancak 4875 sayılı kanun ile bu düzenleme tamamen yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır. 4875 sayılı kanunun 1. maddesinde " Bu Kanunun amacı, doğrudan yabancı yatırımların özendirilmesine, yabancı yatırımcıların haklarının korunması ile yatırım ve yatırımcı tanımlarında uluslararası standartlara uyulmasına, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülmesine ve tespit edilen politikalar yoluyla doğrudan yabancı yatırımların artırılmasına ilişkin esasları düzenlemektir. Bu Kanun, doğrudan yabancı yatırımlara uygulanacak muameleyi kapsar." Denilmek suretiyle yabancı sermayenin Türkiye'de tekel olarak faaliyette bulunan bir kuruluşun çoğunluk hissesine rahatlıkla sahip olabileceği hükme bağlanmıştır. Böylece yabancı yatırımcının yaptığı yatırım ile ülke çapında tekel olmasını engelleyen 6224 sayılı kanunda bulunan sınırlama yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu değişiklik oldukça radikal bir değişiklik olarak nitelendirilebilir. Çünkü bazı sektörler yabancı sermayeli kuruluşları tekeline girebilir.

3- Türkiye'ye Gelecek Yabancı Sermayenin Herhangi Bir Merciden İzin Alma Zorunluluğu Kaldırılmıştır.

Kaldırılan 6224 sayılı kanunun mevzuunun düzenlendiği 1. maddesine göre, "Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesinin kararı ve İcra Vekilleri Heyetinin tasvibi ile Türkiye'ye ithal edilecek yabancı sermaye ve dışardan yapılacak istikrazlara tatbik olunur." Denilmekte idi. Yani Türkiye'ye gelecek olan yabancı sermayenin Hazine Müsteşarlığı gibi ilgili bazı kamu kurum ve kuruluşlarından izin alması gerekmekte idi. Ancak söz konusu durumun Yabancı sermaye için birer bürokratik engel olduğu düşünülmesi nedeniyle yapılan yeni düzenleme ile yürürlükten kaldırılmıştır. 4875 sayılı kanun'un 1. maddesinde, ".....doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülmesine" denilmek suretiyle yabancı sermayenin izin alma süreci kaldırılmıştır. Yani, bugüne kadar, bir yabancı sermaye, geleceği zaman, belli bir izin alma sürecinden geçiyordu; ancak 17.06.2003 tarihinden itibaren, yabancı sermayenin izin alma zorunluluğu

bulunmamaktadır. Türkiye'ye gelecek yabancı sermayenin sadece bilgilendirmede bulunması söz konusudur. Sözkonusu bilgilendirmenin nasıl yapılacağına ilişkin bir düzenleme mevcut değildir.

4875 sayılı kanunun 4. maddesinin son fıkrasına göre, Yabancı yatırımcılar, yatırımları ile ilgili istatistiki bilgileri Müsteşarlıkça hazırlanacak yönetmelikle belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde Müsteşarlığa bildirmek zorundadırlar. Söz konusu bilgiler istatistik amaçları dışında ispat aracı olarak kullanılamaz.

4- Yabancı Yatırımcı Kavramı Yurt Dışında İkamet Eden Türkleri de Kapsamak Suretiyle Genişletilmiştir.

4875 sayılı kanunun 2. maddesinin a bendine göre;

“a) Yabancı yatırımcı: Türkiye’de doğrudan yabancı yatırım yapan,

1) Yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip olan gerçek kişiler ile yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarını,

2) Yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri ve uluslararası kuruluşları,” ifade etmektedir.

2-a/1. bendine göre, yabancı ülke vatandaşları yanı sıra Yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları da Yabancı Yatırımcı Kavramına dahil edilmiştir. Türk vatandaşlarının bu kanundan yararlanmalarının temel şartı yurt dışında ikamet etmeleridir. Dolayısıyla yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarının Türkiye’de yapacakları yatırımlarda Yabancı sermaye kanununa göre değerlendirilecektir. Yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları bu kanunun sunduğu tüm olanaklardan yabancılar gibi aynen yararlanacaklardır.

2-a/2. bendine göre ise, Yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler ve uluslararası kuruluşlar yabancı yatırımcı kavramına girmektedir. Ancak sözkonusu şirketlerin Türk ortaklarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Yani Yurt dışında ikamet etmeyen ancak yurt dışındaki şirketlerin ortaklarının Türk olması halinde bu şirketlerde yabancı yatırımcı tanımına girecek midir? Kanuni düzenlemede “Yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri ve uluslararası kuruluşlar” dan bahsedilmiştir. Yani bunların ortaklarının milliyetine ilişkin bir açıklama mevcut değildir. Bu nedenle yurt dışında ikamet etmeyen Türk vatandaşlarının yurt dışında ortak oldukları şirketler de yabancı yatırımcı tanımına girmektedir.

5- Doğrudan Yabancı Yatırımın Yeni Tanımlaması Yapılmıştır.

4875 sayılı kanunun 2. maddesinin b bendine göre; Doğrudan yabancı yatırım: Yabancı yatırımcı tarafından,

“1) Yurt dışından getirilen;

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına alım satımı yapılan konvertibl para şeklinde nakit sermaye,

- Şirket menkul kıymetleri (Devlet tahvilleri hariç),

- Makine ve teçhizat,

- Sinaî ve fikrî mülkiyet hakları,

2) Yurt içinden sağlanan;

-Yeniden yatırımda kullanılan kâr, hâsılat, para alacağı veya malî değeri olan yatırımla ilgili diğer haklar,

- Doğal kaynakların aranması ve çıkarılmasına ilişkin haklar,

Gibi iktisadî kıymetler aracılığıyla;

i) Yeni şirket kurmayı veya şube açmayı,

ii) Menkul kıymet borsaları dışında hisse edinimi veya menkul kıymet borsalarından en az % 10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla mevcut bir şirkete ortak olmayı ifade etmektedir.

Doğrudan yabancı yatırımın Yurt dışından getirilen nakit, menkul kıymet, makina ve teçhizat veya sınaî ve fikri mülkiyet haklarından oluşabileceği gibi belli koşullarda yurt içinden sağlanan bazı haklarında doğrudan yabancı yatırım olarak sayılacağı belirtilmektedir.

6- Kamu Yararı ve Bedeli Ödenmek Şartıyla Yabancı Yatırımcıların Yatırımları Kamulaştırılabilir veya Devletleştirilebilir.

4875 sayılı kanunun 3. maddesinin b bendine göre; Doğrudan yabancı yatırımlar, yürürlükteki mevzuat gereğince; kamu yararı gerektirmedikçe ve karşılıkları ödenmedikçe kamulaştırılmaz veya devletleştirilemez. Buna göre yabancı yatırımların kamu yararına aykırı olduğu tespit edilmesi halinde bu yatırımların bedelinin ödenmesi ile kamulaştırılması veya devletleştirilmesi mümkündür. Ancak kamu yararı ile neyin kastedildiği açık değildir.

7- Yabancı Yatırımcılar Türkiye’de Elde Ettikleri Değerleri Serbestçe Yurt Dışına Transferi Edebilirler.

4875 sayılı kanunun 3. maddesinin c bendine göre; “Yabancı yatırımcıların Türkiye’deki faaliyet ve işlemlerinden doğan net kâr, temettü, satış, tasfiye ve tazminat bedelleri, lisans, yönetim ve benzeri anlaşmalar karşılığında ödenecek meblağlar ile dış kredi ana para ve faiz ödemeleri, bankalar veya özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışına serbestçe transfer edilebilir.”

6224 sayılı kanuna göre sözkonusu karlar ile satış bedelleri ve borç ödemeleri anapara ve faizleri için Maliye Bakanlığı’nın izni gerekmekte idi. Ayrıca yabancı sermaye ancak getirildiği ülke parası ile yurt dışına transfer edilebilmekte idi. Yapılan yeni düzenleme ile sözkonusu transferler için Maliye Bakanlığı izni ile yabancı sermayenin getirildiği ülke para birimi ile yurt dışına transfer zorunluluğu kaldırılmıştır. Yine Maliye Bakanlığı ile Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesi’nin transfer miktarının saptanması ve yabancı sermayeli şirketin hisselerinin veya mevcutlarının satılması ile yapılan borçlanmaların hüsnüniyetli olup olmadığı konusunda araştırma yaptırma yetkileri kaldırılmıştır.

8- Yabancı Yatırımcılar Türkiye’de Serbestçe Taşınmaz edinebilirler.

4875 sayılı kanunun 3. maddesinin d bendine göre, Yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip şirketlerin, Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bölgelerde taşınmaz mülkiyeti veya sınırlı aynî hak edinmeleri serbesttir. Bu düzenlemeye göre yabancı yatırımcılar Türk vatandaşı gibi aynı haklarla Türkiye’de taşınmaz edinebilirler.

9- Yabancı Yatırımcılar Türkiye’deki Yabancı Yatırımlar ile ilgili Uyuşmazlıkların Çözümünde Uluslararası Tahkime Gidilebilecektir.

4875 sayılı kanunun 3. maddesinin d bendine göre, Özel hukuka tabi olan yatırım sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü ile yabancı yatırımcıların idare ile yaptıkları kamu hizmeti imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden kaynaklanan yatırım uyuşmazlıklarının çözümlenmesi için; görevli ve yetkili mahkemelerin yanı sıra, ilgili mevzuatta yer alan koşulların oluşması ve tarafların anlaşması kaydıyla, milli veya milletlerarası tahkim ya da diğer uyuşmazlık çözüm yollarına başvurulabilir.

Söz konusu bent ile yabancı yatırımcılar, belirli koşullarda uluslararası tahkim yoluna başvurabileceklerdir. Bu, Türk hukuk sisteminde tahkimin sınırlarının genişletilmesi demektir.

4875 sayılı kanunun ile yabancı sermaye mevzuatı ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi yabancı sermayenin Türkiye’ye getirdiği sermaye için izin isteme zorunluluğunun kalkması ve Türkiye’de tekel konumunda faaliyette bulunan herhangi bir şirkete sahip olabilme hakkıdır. Yine yurt dışında ikamet eden Türklerin Türkiye’ye getirecekleri sermayenin de yabancı sermaye kapsamına alınması yurt dışındaki Türklerin Türkiye’ye yapacakları yatırım miktarlarını arttıracakı kanaatindeyiz. 4875 sayılı kanunun uygulanması ile ilgili olarak çıkarılacak çerçeve karar ve tebliğ ile yabancı sermaye önünde engel teşkil eden bürokratik düzenlemelerin azalacak ve ülkeye gelecek yabancı sermayenin artacağını ummaktayız.